

Symposium over toekomstgericht hoogwaterbeheer schetst dilemma's

Hoe groot zijn de risico's bij hoog water?

Welke bedreigingen staan ons in het hoogwaterbeheer te wachten? Wat moeten we doen en laten om die bedreigingen het hoofd te bieden? Deze vragen stonden centraal op het symposium Toekomstgericht hoogwaterbeheer op 12 april in Arnhem.

— Jaap van Peperstraten

Vragen genoeg op het symposium, maar wie hoopte op panklare antwoorden, kwam bedrogen uit. Nu is de problematiek natuurlijk wel uiterst complex en weten we niet precies wat ons bijvoorbeeld op het gebied van klimaatverandering te wachten staat. Maar iemand die al wat langer meeloopt in de waterwereld zal tijdens het symposium hoogstwaarschijnlijk het gevoel hebben gekregen dat veel informatie uit de voordrachten al eens eerder te berde is gebracht. Nieuwe informatie was dunnetjes gezaaid. Een volgende Hoogwaterdag zou er bij gebaat zijn wanneer er wezenlijk nieuwe informatie gedeeld kan worden of wanneer onder leiding van een doorvragende gespreksleider de duimschroeven van de inleiders worden aangedraaid. Dit neemt niet weg dat het zinvol is om de beschikbare informatie over hoogwaterbeheer op een rijtje te zetten. Reden voor alertheid is er immers genoeg. Dagvoorzitter Han Vrijling, hoogleraar waterbouwkunde aan de TU-Delft, memoreerde in zijn welkomstwoord dat water in omvang het grootste risico vormt in Nederland. Harry Keereweer, gedeputeerde van de provincie Gelderland, verklaarde zich een beetje machteloos te voelen bij het besef wat er allemaal nog moet gebeuren om veilig achter de rivierdijken te wonen en te werken. Hij memoreerde aan het advies dat de vijf Rijnprovincies in maart aan de staatssecretaris op haar verzoek hebben aangeboden. Het advies richt zich onder meer op het creëren van meer ruimte voor de rivier in combinatie met wonen, zandwinning en natuurontwikkeling. De Rijnprovincies pleiten voor het richten op lokale omstandigheden en

het benutten van lokale kansen. "De weg naar grotere veiligheid is moeizaam. Een combinatie van kennisbenutting en bestuurlijke daadkracht is beslist noodzakelijk."

— Symptoombestrijders

— Ingevolge de PKB Ruimte voor de Rivier wordt de maatgevende afvoer van de Rijn bij Lobith verhoogd van 15.000 kuub per seconde naar 16.000 kuub. Dan praten we over een overstromingskans van ééns in de 1250 jaar. Keereweer: "Maar het kan ook vaker misgaan. Op zo'n situatie moeten we ons terdege voorbereiden. Een goede calamiteitenorganisatie is van groot belang. Daarom is er in 2006 de eerste grensoverschrijdende rampenoefening. Met Duitsland wordt veiligheid gezamenlijk aangepakt. Samenwerking is dé aanzet voor de stroomgebiedsaanpak." Jan Terlouw, voormalig Commissaris van de Koningin van Gelderland, was gevraagd te spreken als natuurkundige en niet als voormalige bestuurder. "Dat ik als natuurkundige ben gevraagd, is in 35 jaar niet gebeurd." Hij ging in op wat we weten over de toekomst en de rol die de waterbeheerders daarin (kunnen) hebben. "Wat is de oorzaak van de hoge waters? Klimaatverandering dat op zijn beurt veroorzaakt wordt door een hoog energiegebruik bestaande uit fossiele brandstoffen. Waterbeheerders doen niets aan de oorzaak van de klimaatverandering, ze zijn symptoombestrijders. Maar ze kunnen en moeten wel constant aandacht vragen voor het wegnemen van de oorzaak." Volgens Terlouw is de oorzaak wel weg te nemen. Door zonnepanelen te plaatsen in woestijngebieden die bij elkaar zo groot zijn als Frankrijk, wordt het totale energiege-

bruik van de aarde geproduceerd. Dat zou zo'n tien miljard euro kosten. Dat lijkt misschien veel, maar als je het vergelijkt met de 2,2 miljard euro die het kabinet uittrekt voor bescherming tegen hoogwater in het rivierengebied, dan is het helemaal niet veel. "Gelet op water wordt er in Nederland verschillend gedacht over ruimtelijke reserveringen voor wonen, landbouw en natuurontwikkeling. Ik pleit voor meer tijd voor besluitvorming, zodat een betere afstemming mogelijk is tussen ruimtelijke ordening en waterbeheer. Er zijn nog geen dissertaties verschenen over hoogwater. Zoek wetenschappelijke kennis en daarna politieke consensus."

— Risicobenadering

— Vorig jaar bracht het RIVM het kritisch getoonzette rapport Risico's in bedijkte termen uit. In dat rapport wordt gepleit voor het nadrukkelijk meewegen van het economische beschermingsniveau als het gaat om de bepaling van het budget voor overstromingsbescherming. Ook moet er volgens het RIVM een risicobenadering gehanteerd worden, naast de statische maatgevende hoge waterstand. Bart Bannink van het RIVM verklaarde dat de maatgevende waterstand geen oog heeft voor de te beschermen belangen. Hij vindt juist dat de mate van bescherming afgestemd moet worden op de te beschermen belangen. In sommige landsdelen, zoals delen van Zeeland en op Texel, is de te verwachten schade laag. Maar in de provincie Zuid-Holland en een deel van Noord-Holland wordt de maximale economische schade geschat op 100 miljard euro. Het meest sombere scenario laat voor die streek

ook een schatting zien van 100.000 slachtoffers. Bannink wees er op dat het risico op verlies aan mensenlevens jaarlijks minimaal tien keer hoger is dan door andere calamiteiten gezamenlijk. Dit komt doordat bij een overstroming ineens een hele regio onder water komt te staan. “Maar het is niet zo dat we hier niets tegen kunnen doen. Het bouwen op terpen is een mogelijkheid, maar ook liggen er kansen op het gebied van de ruimtelijke ordening. Ik vind dat snel helder moet worden wat met de burgers gecommuniceerd gaat worden. Daarbij moeten de normen, de risico’s en het beleid aan de orde komen.”

— Innovatief

— Ook Anita Wouters, directeur Water van Verkeer en Waterstaat, vond een kritische beschouwing van de huidige veiligheidsnorm zinvol en erkende dat de te beschermen waarden enorm zijn toegenomen evenals het aantal mogelijke slachtoffers bij een dijkdoorbraak. Weliswaar wordt er jaarlijks 350 miljoen euro uitgetrokken voor bescherming tegen hoogwater, maar dat is zo goed als niets in verhouding tot het Bruto Nationaal Product. “We zullen open met elkaar in gesprek moeten gaan over de kansen en bedreigingen van water. Ik pleit voor robuust en flexibel ontwerpen gericht op hoogwaterbescherming. Als wij dan aan symptoombestrijding doen, vind ik dat we daarin innovatief moeten zijn: nieuwe bouwnormen en drijvende kassen en woningen.” Arnold Verruijt, emeritus hoogleraar TU Delft, bliktte onder het mom van “het verleden als leerschool voor de toekomst” terug op zijn betrokkenheid bij het hoogwater in

1995. Hij werd toen ’s ochtends vroeg gebeld door de provincie Gelderland met de vraag of hij om tien uur bij de rampenvergadering onder leiding van Jan Terlouw kon zijn. Er was behoefte aan een wetenschappelijke stem, een objectieve stem die iets kon zeggen over de kans op dijkdoorbraak. De berekening die daarvoor gemaakt wordt, is het delen van de sterkte van de dijk door de belasting. Als daar het cijfer 1 uit komt of lager dan betekent dat: foute boel, evacuatie. In 1993 was de stabiliteitsfactor een fractie boven de 1. Nu zat het er weer dichtbij.

— “De conclusie was dus evacueren. Maar in plaats van dat er alleen bevoegde mensen op de dijken werden toegelaten die met foto- en videocamera’s waren uitgerust om een levensgroot experiment vast te leggen, ging men allerlei maatregelen nemen. Er werd doek op het buitentalud aangebracht en het binnentalud werd met zand versterkt. Weg levensgroot experiment! Achteraf bleek de noodzaak tot evacueren niet zo hoog. De waterstand en de windsterkte vielen iets mee. Ook bleek de sterkte van de grond in werkelijkheid iets groter dan de berekeningen aangaven. Dit komt door het jarenlang zware verkeer over de dijk waardoor verdichting optreedt. Maar de dijk heeft het ook gehouden door de maatregelen die getroffen zijn.”

— Zie ook: <http://www.noah-interreg.net/> en www.programmaviking.nl en www.dentiebekken.nl of discussieer mee over overstromingsrisico’s op www.waterforum.net

